20 వ శతాబ్ది తెలుగు కథకులు
డా. కేతు విశ్వనాథ రెడ్డి గారి ఆకాశవాణి ప్రసంగాలు

తెలుగు కథ శత వార్షికోత్సవాల సందర్భంగా 'కౌముది' పాఠకులకి

ప్రముఖ రచయిత కలం నుంచి నెలనెలా ప్రత్యేక వ్యాస పరంపర

సంకెళ్ళు లేని స్వేచ్ఛను స్వప్నించిన చలం

(1894 - 1979)

శ్రీ శ్రీ మహాప్రస్థానం ప్రియులకు, మహా ప్రస్థానానికి చలం రాసిన యోగ్యతా పత్రం, సౌందర్య పిపాసులకు చలం రాసిన 'ప్రేమలేఖలు' ఇష్టం, సుఖవాదులకూ, అంతర్ముఖులైన భావకులకూ చలం మ్యూజింగ్స్ ఇష్టం. స్త్రీ వాదులకు ఆయన కథలు ఆత్మీయం.. నవలలు, నాటకాలు ప్రియం. చలం ఆత్మకథ పాఠకులకూ, అన్వేషకులకూ వరం. ఆధ్యాత్మిక వాదులకు చలం సుధ, యశోద గీతాల్లోని భక్తి సరళ మార్మిక ఛాయలూ ఇష్టం. చలం మిత్రులకు రాసిన లేఖలు లేఖా సాహిత్య పరిశీలకులకు ఇష్టం. తెలుగు సాహిత్య జీవులందరికీ జలపాత సదృశ్యమైన చలం శైలి ఇష్టం. తెలుగు సాహిత్యంలో చలం ఒక ఉప్పెన. ఆధునిక భారతీయ సాహిత్యాల్లో ఒక గర్వకారణం.

"చలం గారి రచనలు, పాతకాలపు సాంఘిక నీతినీ ఆచారాలనూ తూర్పారబెట్టాయి" అని కొడవటిగంటి కుటుంబరావు అన్నారు. ఆయన గుడిపాటి వెంకటాచలం గారి రచనలు అనే ఒక ప్రత్యేక వ్యాసాన్ని కూడా రాశారు. కథా ఘట్టం "యొక్క మూడ్" అనుసరించి అక్కడికక్కడ వర్ణనల్లో ఆయనకు మాటలు కూడా దొర్లివస్తాయి. ఇది దాదాపు "జీనియస్", ఈ జీనియస్ అనేకమంది కవులకు కూడా ఉన్నట్టు కనిపించదు అని కూడా కొ.కు అంటారు. "చలం గొప్పతనమంతా ఆయన విప్లవాత్మకమైన భావాల్లో" ఆ భావాల వెంటవున్న అగ్ని పర్వత సదృశ్యమైన ఆవేశంలో ఉందని రా.రా చెబుతూ ఈ మాట అంటారు. "ఏ కళానియమాలూ పాటించకుండానే సాహిత్య గుణం సంపాయించుకున్న రచనలు చేసినందుకు సకల కళానియమాలూ భగ్నం చేసి కూడా పాఠకుల మన్ననలు పొందగల రచనలు చేసినందుకు ఆయన్ను పొగడవలిసింది" అని. అంటే చలం, కథను ఒక వాస్తవికవాద భావవాహికగా భావించాడన్నమాట. అయితే చలం వాస్తవికవాదం గురజాడలాగ, శ్రీపాదలాగా సంస్కరణ విమర్శక వాస్తవికవాదం. వీరేశలింగం సంఘ సంస్కరణోద్యమాన్నీ, బ్రహ్మ సమాజ భావాలనూ, గాంధీ జాతీయోద్యమాన్నీ ప్రేమించి, ధిక్కరించి ఒక తాత్విక సంవేదనతో సాగించిన వాస్తవికవాదం చలానిది. తెలుగు కథా రచయితల్లో చలానిది ఒక ప్రత్యేకత మార్గం. అది ఒక విధంగా విగ్రహ విధ్వంస మార్గం.

చలం ఎక్కువగా స్త్రీ పురుష అసమ సంబంధాల గురించి కథలు రాశారు. మన సమాజంలోని నీతి, పాతివ్రత్యం, దాంపత్య ధర్మాలు అనే వాటిలోని కుటిల స్వభావాన్ని విమర్శించారు. మహిళల లైంగిక స్వేచ్ఛకు, మాతృత్వ స్వాతంత్ర్యానికీ, నిశ్చేతన శ్రమకూ,

కథలు రాశారు. సకల పితృస్వామిక సమాజ దుష్టలక్షణాలనూ, సనాతన సంప్రదాయాలనూ కరకుగా, వ్యంగ్యంగా పాఠకుని హృదయాన్ని తీవ్ర భావ సంక్షుభితం చేసే " ఆవేశ బలం"తో చలం కథలు రాశారు. ఊపిరి తీసుకోలేని అనితర సాధ్యమైన శైలిలో రాశ్వారు.

చలం రాసిన కథలు రమారమి నూటికి పైగా ఉంటాయి. చలం కథల్ని ప్రచురించడానికి కొన్ని పత్రికలు నిరాకరించిన సందర్భాలున్నాయి. పత్రికల్లో కథలు వస్తున్న నాడు దుమారాలు చెలరేగాయి. కొందరిని చాటుమాటుగా చదువుకునేట్లు చేశాయి. స్త్రీ పురుష సంబంధాల చిత్రణలో చలం కోరిన స్వేచ్ఛ, స్త్రీపరంగా ఉద్రేకం మండుతూ రాసిన రాతలు, హృదయాలను కల్లోల పరిచాయి. అవేవో సొంత విషయాల్లో, కుటుంబ విషయాల్లో జోక్యం కలగజేసుకున్నట్లు కొందరు భావించారు. అనుకున్న వాటిని బజారుకీడ్చి చర్చకు పెట్టడం చలం నేరమైంది. చలం కథలు తీవ్ర సంచలనాన్ని రేపాయి. తమ నీడను తామే చూసుకుని భయంతో నిలువునా ఒణికేటట్లు చేశాయి.

చలం తన కథల్లో చర్చకు పెట్టిన కొన్ని అంశాల గురించి ఆలోచిద్దాం. ఒక అంశం: పురుషుడికి లాగానే స్త్రీకి తన శరీరం మీద తనకు హక్కు ఉంది అని. సంప్రదాయం పేర యాంత్రికంగా తయారైన శోభనం రాత్రి, భర్త హింసకు గురి అయిన ఒక యువతి జీవితంలో వచ్చిన పరిణామాలను 'భార్య' అనే కథ చిత్రించింది. తన ఒళ్ళు తనది కాకుండా చేసిన నాగరికత మీద ద్వేషం కలుగుతుంది. 'ఆమె త్యాగం' లోని ప్రధాన పాత్ర వేశ్య. ప్రియుడు జబ్బును నయం చేయించడం కోసం అయిన వైద్య ఖర్చులని భరించలేని దుస్థితి ఆమెది. డాక్టర్ వైద్యాన్ని ఉచితంగా చేయడం ఇష్టం లేదు. డాక్టర్ కోరిన శరీరాన్ని చివరకు అప్పగించాలనుకుంటుంది. కానీ ఆమె త్యాగం డాక్టరుకు కనువిప్పు కలిగిస్తుంది. శారీరక కాంక్షకూ, వాత్యల్యానికీ, ప్రేమ విలువలకూ మధ్య తారతమ్య భేదాలను ఈ కథ చాటి చెబుతుంది.

చలం చర్చకు పెట్టిన మరొక అంశం: స్త్రీల కుండే బిడ్డలు కనే హక్కు. తల్లి బిడ్డను కనడం. కనిన బిడ్డ మీద వారసత్వంగా పురుషుడికి హక్కు లభించడం మీద రాసిన కథ - 'నాయుడిపిల్ల'. ఈ కథలోని తల్లి తన గుండెల్ని పిండే ప్రశ్నలు వేస్తుంది. పాలు విడవని పాపను, కన్ను తెరవని పాపను, తల్లి దేహంనుంచి కోసివేసే చట్టాన్ని ఆ తల్లి ప్రశ్నిస్తుంది.

'ఆర్గ్యుమెంటు' కథ గర్భవిచ్ఛిత్తి సమస్యను చిత్రించిన కథ. గర్భవతి అయినస్త్రీ బిడ్డను కనడమో, కనకపోవడమో, ఆమె ఆర్థికస్థితిగతుల మీదా, ఇష్టానిష్టాల మీదా ఆధారపడి ఉంటుందన్న అంశాన్ని ఈ కథ చర్చిస్తుంది.

సంస్కరణోద్యమం తాకని ఒక వితంతువు కథ. 'శేషమ్మ', కథ చదివాక శేషమ్మలాంటి వితంతువులు వికృత మనస్తత్వాన్ని అలవరచుకోక తప్పని కుటుంబ సామాజిక దురన్యాల మీద మనకు మంట పుడుతుంది. సంస్కరణోద్యమ ప్రభావంతో ఏర్పడిన అసంబద్ధ స్త్రీ జనోద్ధరణ భావాలను, వితంతువును పెళ్ళాడడం కీర్తి కాంక్షో. మరొక ప్రేరణో కావచ్చు. పెళ్ళాడాక చచ్చిపోయిన మొదటి భర్తను నిత్యం జ్ఞాపకం చేస్తూ, అసూయతో కుళ్ళుపోతుగా భార్యను ప్రతిక్షణం క్షోభకు గురిచేయడం ఎంతటి బాధాకరమో ఈ కథ చిత్రిస్తుంది. ఆదర్శాల మాయ, మత్తు వేరు, గుండె నుండి ఉబికే ప్రేమ వేరు.

స్త్రీల నిస్సహాయ స్థితినీ, పీడననూ చిత్రించిన కథ 'రెడ్డి రంగమ్మ'. పల్లెటూరి రంగమ్మ శీలం బస్తీ నాగరికతా లక్ష్మికి బలి అయిన దుర్ఘటన ఈ కథలో చిత్రితమైంది.

చలం సామాజిక, రాజకీయ, సాంస్కృతికోద్యమాలలో ఎప్పుడూ, మమేకం కాలేదు. వాటిని కొన్ని సందర్భాలలో సానుభూతితో చూసినా, వాటిలో లోపాలే ఎక్కువగా ఆయనకు కనిపించాయి. ఆయన కాల్పనికావేశంలో ప్రతిదాన్ని ప్రశ్నించడం ఒక భాగం. ఆయన వాస్తవిక చిత్రణలో ప్రతిదాన్ని వివేచించడం, తర్కించడం ఒక గుణం. అయితే జాతియోద్యమంలోని వ్యక్తుల త్యాగాలు ఆయన్ను ఆకర్షించాయి. గాంధీలోని చిత్తశుద్ధి ఆయన్ని కదిలించింది. ఆ ఉద్యమంలో కొందరి త్యాగనిరతినీ, నిజాయితీనీ చలం కాదనలేకపోయాడు. బహుశా ఉద్యమాల మీద ఆయన రాసిన రెండు మూడు కథల్లో 'సుశీల' కథను పేర్కొనాలి. వ్యక్తి ఆకర్షణకూ,

దేశ ప్రేమకూ మధ్య ఉండే తేడానూ, మోహానికీ, త్యాగానికీ మధ్య ఉండే భేదాన్ని సుశీల కథ చర్చిస్తుంది. జాతీయోద్యమంలో డబ్బునూ, ఆరోగ్యాన్ని కోల్పోయిన భర్త, ఆకర్షించిన ప్రియుడికంటే ప్రేమాస్పదుడుగా కనిపించడం సుశీల వ్యక్తిత్వంలోని విశేషం. ఇదేచలం 'ప్రేమ పర్యవసానం' కథలో ఉద్యమాల్లో చేరిన స్త్రీల నియంత్రణను చిత్రించారు. 'హరిజనోద్ధరణ' కథలో ఉద్ధరణ అనేది యాంత్రికంగా అమలు జరిపే ఒక మార్పు అని అభిప్రాయపడ్డారు.

చలం కథల్లో 'ఒక పువ్వు పూసింది' విశిష్టమైంది. స్త్రీ జీవితంలోని వివిధ దశల్ని, ప్రకృతిలోని పుష్ప జీవిత దశలుగా ఈ కథలో చలం అమిత ఉద్వేగంతో చిత్రించారు. ఆ కథ ఒక భయంకరాకర్షణ.

చలం తన కథల ద్వారా సాధించిన పరమార్థం ఏమిటి? అని చాలామంది ప్రశ్నించారు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే ఆయన 'అసత్యాలను తీవ్రంగా ఖండించారు.' వ్యక్తి స్వేచ్ఛనూ వికాసాన్నీ చాటి చెప్పారు. కథా శిల్పం మీద చలం దీక్షగా దృష్టిపెట్టలేదు. 'ఉత్తమ పురుష'లో ప్రథమపురుషలో కథ రాయడం' మిత్రుల అనుభవాలను కథా రూపంలో రాయడం ఆయన ఎక్కువగా చేశారు. చాలా కథల్లో చలం సూటిగా కథ చెప్పరు. కొన్ని కథల్లో చలం ప్రస్తావన మాటమాటికీ వస్తుంది. పాపఫలాలు కథలో ఒక చోట ఉన్న చలం ప్రస్తావనను ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు: "కథలోకి ఇద్దరు ఆడవాళ్ళను తీసుకొచ్చి చలం ఇంతసేపూ ఊరుకున్నాడేం? అని తొందరపడుతున్నారా? వస్తున్నాను. పాఠకులను నిరాశపరిచే పాపం కట్టుకోను." ఇది నిస్సందేహంగా కథా కథనాన్నీ, వాతావరణాన్నీ, పాఠకుడి మనస్థితినీ చెదరగొట్టే రచయిత జోక్యం. 'తెలుగు నవల' అనే నాటిక రాసి ఆనాటి నవలల్లోని ఇట్లాంటి ధోరణిని విమర్శించిన చలం, ఆవేశగుణం వల్ల రచనా నిగ్రహం కోల్పోయారు. అయితే వర్ణనల్లో - కథా ఘట్టాన్ని అనుసరించి సాగే వర్ణనల్లో మన భావుకత్వాన్ని నిశితం చేసే శబ్ద ప్రపంచం ఉంటుంది. చలం కంఠస్వరంలోని కోపం, ఆవేశం, వ్యంగ్యం, హాస్యం, చెణుకు మనల్ని ఆకర్షిస్తాయి.

స్త్రీవాద ఉద్యమానికీ, ఇరుకులేని స్వేచ్ఛకూ తన కథల ద్వారా తలుపులు తెరిచిన చలం భారతీయ సాహిత్యాల్లో ఒక గొప్ప ప్రభావ శక్తి.